

Lyubov Kanishevskya

Doctor of Science in Education, Professor

Institute of Problems on Education of the

National Academy of Educational Sciences of Ukraine (Ukraine, Kyiv)

THEORETICAL ASPECTS OF THE PROBLEM OF UPBRINGING TOLERANCE IN STUDENT YOUTH

Канішевська Л. В.

д.пед.н., професор

Інститут проблем виховання НАПН України (Україна, м. Київ)

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ У СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

***Abstract.** Some theoretical aspects of the problem of upbringing tolerance in student youth are considered. Identified the ways of upbringing tolerance in students youth.*

***Keywords:** tolerance, intolerance, upbringing, pedagogy of tolerance, students.*

***Анотація.** Розглянуто деякі теоретичні аспекти проблеми виховання толерантності у студентської молоді. Визначено шляхи виховання толерантності у студентів.*

***Ключові слова:** толерантність, інтолерантність, виховання толерантності, педагогіка толерантності, студенти.*

Докорінні зміни в сучасному українському суспільстві загострили потребу виховання толерантності студентської молоді.

Проблема виховання толерантності у студентської молоді знайшла відображення в працях сучасних вчених-педагогів (В. Вульфова, Л. Канішевської, Р. Кострубана, А. Погодіної, І. Сухопарі, Г. Шеламової та ін.).

Дослідники С. Бондирєва, Д. Колесов розглядають толерантність як ставлення. В ієрархії стосунків толерантність та інтолерантність відіграють роль базисних. Толерантність зароджує довіру, готовність до компромісу та співпраці, а також радість, доброзичливість, комунікабельність.

Інтолерантність як ставлення породжує негативізм або неприязнь, а також негативні емоції – гнів, досаду.

У загальному понятті толерантність – це відсутність (негативної) реакції індивіда в усіх тих випадках, коли вона можлива й очікувана зовнішнім спостерігачем.

Толерантність та інтолерантність – це особливі стосунки, які формуються, як будь-яке ставлення, на підставі оцінки певного об'єкту (частіше іншого індивіду), завдяки постійному зв'язку з ним. Тобто тут справедливою є формула: зв'язок → оцінка → ставлення → поведінка (наміри) толерантні чи інтолерантні. Ставлення толерантне чи інтолерантне (згідно із ситуацією) можуть наповнюватися певними емоціями, для інтолерантного притаманні саме негативні [4, с. 4–10].

Важливим для розуміння феномену «толерантність» є класифікація проблемної толерантності (за С. Бондирєвою, Д. Колесовим). Дослідники зазначають, що за відсутності причин для негативної реакції толерантність стає

невимушеною, та попри позитивні підстави для її існування, залишається проблемною. Вони визначають такі різновиди проблемної толерантності:

- толерантність підкори (ієрархії);
- толерантність вигоди – це прояв толерантності задуму (індивід до певного часу терпить неприйнятну йому поведінку того, кого він намагається ввести в оману своєю надуманою терпимістю);
- толерантність вихованості (вияв її – це один із засобів особистого самоствердження, подібний індивід вважає «нижче власної гідності» виявляти інтолерантність);
- конструктивна толерантність – це один із виявів толерантності вигоди [4, с. 9–11].

На думку Г. Безюльової, Г. Шеламової, педагогіка толерантності передбачає: культуру спілкування як розуміння іншого при діалозі, як взаєморозуміння та співпереживання; толерантне мислення як основа пізнання індивідуальності людини, її потреб, цінностей, поглядів, переконань та різноманітних форм виявлення в процесі спілкування, що дозволяють виховувати особистісні якості індивіда, трансформуючи їх у бік емпатії, взаємоповаги, почуття партнерства.

Основними принципами «Педагогіки толерантності», стверджують Г. Шеламова, Г. Безюльова, є: співпраця за довірою, психологічна екологія, правова культура, «право на відмінність». Вони виокремлюють такі принципи педагогіки толерантності: співпраця і довіра, психологічна екологія, правова культура, «право на відмінність». Принципового значення для розуміння феномену «педагогіка толерантності» мають визначені її складові, а саме: культура спілкування як розуміння іншого під час діалогу, як взаєморозуміння та співпереживання; толерантне мислення як основа пізнання індивідуальності людини, її потреб, цінностей, поглядів, переконань і різноманітних форм виявлення у процесі спілкування, що дозволяє виховувати особистісні якості індивіда, трансформуючи їх у бік емпатії, взаємоповаги, почуття партнерства [2, с. 86–88].

Мету процесу виховання толерантності науковці трактують по-різному: як організацію позитивного (подолання негативного) досвіду толерантності (Б. Вульф); як розвиток толерантної особистості (С. Герасимов); як формування психологічних настановлень на повагу і терпимість до людей з іншими звичками, менталітетом (С. Шашуріна); виховання у підростаючого покоління потреби та готовності до конструктивної взаємодії з людьми і групами людей незалежно від їх національної, соціальної, релігійної приналежності, поглядів, світогляду, стилів мислення та поведінки; як формування толерантних переконань і поведінки [7, с. 61].

На думку Я. Берегового, для формування толерантної особистості необхідно «... покласти всі надії на виховання, в першу чергу, на виховання толерантності, спроможність вдосконалити, гармонізувати свідомість, характер, поведінку як окремої людини, так і всього людства і тим самим врятувати його від тотального самознищення, загибелі» [3, с. 28].

Толерантність – інтегративна моральна якість особистості в основі якої ціннісне ставлення до інших людей, до себе, до оточуючого середовища, тобто

охоплює увесь спектр соціальних відносин, у якому реалізується особистість; виявляється в гуманності, терпимості, доброзичливості, здатності вступати в діалогічну взаємодію.

Шляхами виховання толерантності у студентської молоді є:

1. Поглиблення знань студентів про сутність толерантності; усвідомлення важливості толерантності у суспільстві, гнучкості та критичності мислення.

2. Розвиток емпатії та рефлексії.

3. Формування у студентської молоді здатності до діалогу з іншими, контролю і самоконтролю поведінки.

4. Використання потенційних можливостей гуманітарних дисциплін та позааудиторної діяльності у контексті виховання толерантності.

5. Оптимізація форм і методів виховання толерантності у студентської молоді.

6. Залучення студентської молоді до суспільно значущої діяльності, спрямованої на виявлення толерантності.

7. Підготовка кураторів студентських груп до виховання толерантності у студентів закладів вищої освіти.

Отже, проведене дослідження не вичерпує багатогранності теоретичних пошуків розв'язання проблем. Подальшого вивчення потребує проблема вивчення стану вихованості толерантності у студентської молоді.

Література

1. Безкоровайна О. В. З педагогікою толерантності в третє тисячоліття. Педагогіка толерантності. 2003. № 3. С. 4–11.
2. Безюлева Г. В. Толерантность: взгляд – поиск – решение. / Безюлева Г. В., Шеламова Г. М. Москва: Вербум, 2003. 168 с.
3. Береговий Я. А. Актуальні проблеми впровадження толерантності в суспільно-державну і міжнародну практику. Педагогіка толерантності. 2005. № 1. С. 27–35.
4. Бондырева С. К., Колесов Д. В. Толерантность (введение в проблему) Москва: Изд-во Моск. психолого-социального института; Воронеж : Изд-во НПО «МОДЕК», 2003. 240 с.
5. Вульффов Б. З. Воспитание толерантности: сущность и средства. Внешкольник. 2002. № 6. С. 12–16.
6. Герасимов С. А. Педагогические средства воспитания толерантности у детей младшего школьного возраста : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования». Архангельск, 2004. 23 с.
7. Канішевська Л. В., Сухопара Л. В. Формування толерантності в молодших школярів у позаурочній діяльності: теорія і практика: монографія. Київ : Компрінт, 2017. 405 с.
8. Канішевська Л. В. Концептуалізація проблеми підготовки старшокласників загальноосвітніх шкіл-інтернатів до самостійного життя. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : «Педагогіка. Психологія. Філософія». Київ : Міленіум, 2015, Вип. 220. С. 47–55.
9. Канішевська Л. В. Формування життєвої компетентності підлітків шкіл-інтернатів. Нові технології навчання. 2006. № 4. С. 212–220.
10. Канішевська Л. В., Вишнівська Л. В. Педагогічні умови виховання гуманності в учнів молодшого шкільного віку в позаурочній діяльності шкіл-інтернатів // Topical issues of pedagogy: Collective monograph. – Edizioni Magi, Roma, Italia, 2019. P. 167–186.
11. Канішевська Л. В. Концептуалізація проблеми підготовки старшокласників загальноосвітніх шкіл-інтернатів до самостійного життя. Науковий вісник

- Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : «Педагогіка. Психологія. Філософія». Київ : Міленіум, 2015, Вип. 220. С. 47–55.
12. Петько Л.В. Вивчення гендерних ролей та взаємовідносин у сім'ї зі студентами ВНЗ на практичних заняттях з іноземної мови / Л.В.Петько // Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія 11. Соціальна робота. Соціальна педагогіка: зб. наук. праць [за ред. А.Й.Капської]. Вип. 14 (частина II). Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова. 2012. С. 112–123. URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/7871>
  13. Петько Л. В. Виклики XXI століття для освітнього простору України / Л. В. Петько // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"]. Серія : Педагогіка : наук. журн. / Чорном. держ. ун-т імені Петра Могили; ред. кол. : О. П. Мещанінов (голова) [та ін.]. Миколаїв : Вид-во ЧНУ імені Петра Могили, 2017. Т. 303. Вип. 291. С. 10–14.
  14. Петько, Л. В. Лінгвосоціокультурний підхід у вивченні англомовної новорічної пісні «Jingle Bells» / Л. В. Петько // *Topical issues of pedagogy : Collective monograph.* – Edizioni Magi, Roma, Italy, 2019. P. 31–57.
  15. Погодина А. А. Толерантность : термин, смысл, позиция, программа / История: прил. к газ. «Первое сентября» 2002. Март (№ 11). С. 4–7.
  16. Шашуріна С. В. До питання про методологічні засади толерантності та її виховання у школярів. Науковий вісник Південноукр. держ. пед. ун-ту ім. К. Д. Ушинського: зб. наук. праць. Вип. № 5-6. Одеса, 2000. С. 99–107.
  17. Bodnarchuk O., Bodnarchuk O., Ersozoglul, R., Kanishevskal, Pet'kol, Turchynoval, Vyshnivskal. Model of Entrepreneurial Corporate Education and Prospects of Professional Development of Managers in Ukraine. *Journal of Entrepreneurship Education (JEI).* USA. 2019. Vol. 22 Issue 2.
  18. Kanishevskal Liubov. The formation of the immunity to the use of psychoactive substances by senior teenagers as the tendency of the formation of the life safety // *Topical issues of pedagogy: Collective monograph.* – Pegasus Publishing, Lisbon, Portugal, 2018. P. 231–243.
  19. Pet'ko L. Multicultural upbringing of students and the formation of professionally oriented foreign language teaching environment // *Perspectives of research and development : Collection of scientific articles.* – SAUL Publishing Ltd, Dublin, Ireland, 2017. P. 164–170.